

Norme i činjenice u hrvatskoj filozofskoj periodici

Bracanović, Tomislav

Source / Izvornik: **Prolegomena : Časopis za filozofiju, 2005, 4, 157 - 170**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:261:972734>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

Komentari i bilješke / Comments and Notes

Norme i činjenice u hrvatskoj filozofskoj periodici

Uvod

Objaviti članak u filozofskom časopisu za mnoge je ljude neobično važno. Za one koji svoje ideje drže vrhuncem svekolikog ljudskog mišljenja, objavljivanje takvog članka najlakši je način obznanjivanja tih ideja *urbi et orbi*. Za one koji moraju pod hitno napredovati u akademskoj karijeri, objavljivanje takvog članka ili članaka predstavlja gotovo prirodnu nužnost. Za one pak kojima je iznimno stalo do njegovanja vlastitog produhovljenog imidža, osim objavljivanja pokojeg članka u upravo filozofskom časopisu, jedino što može biti korisnije je objavljivanje knjige vlastitih refleksija uz neizostavni pohvalni predgovor nekog profesionalnog filozofa. No ipak, najvažnija činjenica u vezi s filozofskim časopisima jest to što objavljivanje u njima predstavlja (ili bi trebalo predstavljati) uobičajeni i najrašireniji (iako ne i jedini ili glavni) oblik znanstvenog komuniciranja i vođenja stručnog dijaloga među filozofima.

Dakle, prava je sreća što filozofski časopisi postoje, dok mi Hrvati tu sreću možemo pomnožiti s brojkom pet ili šest, budući da otprilike toliko filozofskih časopisa u nas trenutno izlazi. No ovu su hrvatsku filozofsku idilu, zahvaljujući *Festschriftu* za jednog poznatog hrvatskog filozofa objavljenom u jednom poznatom hrvatskom filozofskom časopisu, nekako s proljeća 2005. pomutile javne rasprave o tome koliko su doista kvalitetni prilozi u hrvatskim filozofskim časopisima te zaslužuju li pojedini časopisi doista onoliko državnu financijsku potporu koliko primaju. Rasprave su se širile do neslućenih razmjera, zadirući čak u teme tuzemne i inozemne politike, da bi postupno utrnule ne urodivši nekim značajnijim posljedicama.

No ipak, u ovim su raspravama dva pitanja bila slabo ili gotovo nikako tematizirana: (1) *na temelju kojih kriterija filozofski časopisi ostvaruju pravo na veću ili manju državnu financijsku potporu* te (2) *u kojoj mjeri pojedini časopisi te kriterije doista ispunjavaju*. Ispunjavanje kriterija odnosno kvaliteta nekog časopisa nedvojbeno je od vitalne važnosti za njegovo financiranje, te

stoga vjerujem da su ova pitanja zanimljiva ne samo poreznim obveznicima iz čijih se prihoda, na kraju krajeva, domaća filozofska periodika najvećim dijelom financira, nego i donositeljima odluka o financiranju, izdavačima časopisa, te njihovim autorima i čitateljima. Zato ću u ovoj bilješci na njih pokušati što preciznije odgovoriti. Nakon prikaza osnovnih podataka o hrvatskim filozofskim časopisima, izložiti ću neke važne kriterije te nastojati razmotriti u kojoj ih mjeri pojedini časopisi ispunjavaju. Potom ću iznijeti neke statističke podatke o produktivnosti ovih časopisa, na temelju kojih ću pokušati donijeti jednu skromnu procjenu stanja domaće filozofske periodike, s kojom se dobrohotno čitateljstvo može, ali i ne mora složiti.

Filozofski časopisi u Hrvata

U Hrvatskoj danas imamo sljedeće filozofske časopise: *Filozofska istraživanja* koji od 1980. izlazi četiri puta godišnje i *Synthesis Philosophica* koji od 1986. izlazi dva puta godišnje, a objavljuje ih Hrvatsko filozofsko društvo. Zatim *Croatian Journal of Philosophy* koji od 2001. izlazi tri puta godišnje, a objavljuje ga izdavačka kuća KruZak iz Zagreba. Tu su još *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* koji od 1975. kao godišnji dvobroj izdaje Institut za filozofiju iz Zagreba, te *Prolegomena*, časopis Udruge za promicanje filozofije, koji od 2002. izlazi dva puta godišnje. To je pet časopisa o kojima *isključivo* govorim u ovoj bilješci, prije svega zato jer se radi o časopisima koji su paralelno i redovito izlazili tijekom protekle tri godine (što je razdoblje na koje se *isključivo* odnose sljedeća razmatranja) i koje Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa redovito financira s vjerojatno većim i manjim godišnjim iznosima.¹ O kojim se točno iznosima radi, nažalost, moguće je tek nagađati, budući da Ministarstvo znanosti nigdje ne donosi podatke o tome kolika sredstva godišnje odobrava pojedinim časopisima – za razliku od Ministarstva kulture, primjerice, koje na Internetu uredno objavljuje podatke o tome koje projekte (uključujući knjige i časopise) i s kojim godišnjim iznosima financijski podupire.

Državne norme i časopisne činjenice

Već iz gornjeg popisa je jasno da među našim filozofskim časopisima, darvinistički rečeno, postoji borba za preživljavanje. No poput svih sličnih popu-

¹ Dakako, korektno je spomenuti da u Hrvatskoj postoje još barem tri slične publikacije: časopis *Disputatio Philosophica* koji izdaje Filozofski fakultet Družbe Isusove iz Zagreba, te *Godišnjak za filozofiju* i niz *Philosophical Topics* koje izdaje Institut za filozofiju. Ove publikacije, međutim, izostavljam iz razmatranja ili zato jer su relativno novijeg datuma ili zato jer se ne nalaze u sustavu financiranja znanstvenih časopisa Ministarstva znanosti ili pak zato jer se u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici ne vode kao časopisi u pravom smislu. U obzir također nisu uzeti studentski filozofski časopisi te one publikacije koje tek djelomice donose filozofske priloge, kao ni časopis *Studia Hermeneutica* koji jest započeo s izlaženjem u Hrvatskoj, ali je njegovo objavljivanje ubrzo nastavila njemačka izdavačka kuća "Gardez!".

lacija, populacija hrvatskih filozofskih časopisa suočava se s jednom poznatom i neugodnom malthusovskom činjenicom: dok više časopisa treba više novca za izlaženje i širenje, državni resursi ostaju neminovno ograničeni. No upravo zato država nije pasivni promatrač ove “borbe za opstanak”, već posredstvom Ministarstva znanosti donosi kriterije prema kojima se časopisi financiraju, a na temelju kojih posebno Povjerenstvo za izdavačku djelatnost odlučuje koliki će godišnji iznosi pripasti pojedinim časopisima. U nastavku gotovo doslovce (izdvojeno manjim masno tiskanim slovima) navodim kriterije koje Ministarstvo znanosti postavlja pred sve znanstvene časopise,² komentirajući odmah na temelju dostupnih podataka u kojoj ih mjeri naših pet časopisa ispunjava.

Ministarstvo financira časopis kao serijsku publikaciju otvorena tipa koja izlazi barem jednom godišnje u papirnatom ili elektroničkom mediju, u uzastopnim dijelovima, obično s brojčanim i kronološkim oznakama s namjerom trajnog izlaženja.

Kriterij ispunjava svih pet časopisa, budući da nijedan ne objavljuje manje od dva broja godišnje. (Mada nije jasno zašto *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* već trideset godina izlaze jednom godišnje isključivo kao *dvobroj*, kada se *de facto* uvijek radi o samo jednom svesku.) Nažalost, nijedan naš časopis nema elektroničko izdanje s cjelovitim tekstovima, što je u svijetu sve češća praksa, koja znatno olakšava distribuciju pretplate i cirkulaciju pojedinih članaka te osjetno smanjuje tiskarske i poštanske troškove.

Časopisi koji izlaze u više izdanja na različitim jezicima i/ili medijima, ali s identičnim člancima, mogu se natjecati za novčanu potporu samo za jedno izdanje.

Croatian Journal of Philosophy, Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine i *Prolegomena* ispunjavaju ovaj kriterij, jer izlaze ili na samo jednom jeziku ili na više ravnopravnih jezika. S *Filozofskim istraživanjima* i *Synthesis Philosophica* stvar nije toliko jasna. *Synthesis Philosophica* se deklarira kao međunarodno izdanje *Filozofskih istraživanja*, koje donosi tekstove i tematske blokove na više stranih jezika “posebno namijenjene za međunarodno izdanje” i u koje tek “dijelom uvrštava” članke objavljene u *Filozofskim istraživanjima*.³ Ipak, dovoljno je i površno znati hrvatski, engleski i njemački pa da se uspoređujući naslove članaka iz ovih dvaju časopisa uvidi da *Synthesis Philosophica* uglavnom prevodi članke već objavljene u *Filozofskim istraživanjima*, a tek dijelom donosi izvorne članke. No, sudeći prema podacima s korica *Synthesis Philosophica* tijekom protekle tri godine, budući da ni Ministarstvo znanosti, a ni bilo tko drugi, ne financira *Synthesis Philosophica*, ovaj podatak treba uzeti u pozitivnom svjetlu te, štoviše, pohvaliti

² Kriteriji su dostupni na Internet stranici Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske [www.mzos.hr].

³ Ovaj se podatak može naći na Internet stranici izdavača ovih časopisa: Hrvatskog filozofskog društva [www.hrfd.hr].

spretnog izdavača *Filozofskih istraživanja* za namicanje sredstava (zacijelo iz pretplate i prodaje) potrebnih za pripremu i tiskanje ovog posebnog međunarodnog izdanja.

Redovitost izlaženja / Recenziranje radova (nužno je da za svaki objavljeni članak postoje najmanje dvije anonimne, povoljne, pisane recenzije), a krug recenzenata mora biti širi od kruga autora i članova uredništva / Odnos znanstvenog i stručnog teksta objavljenih radova / Broj autorskih araka kategoriziranog teksta / Omjer prihvaćenih i odbijenih radova.

Teško je ili čak nemoguće znati u kojoj mjeri naši časopisi ispunjavaju ove kriterije. Na osnovi osobnog iskustva mogu tek reći da svi izlaze uglavnom redovito. Posebno je teško analizirati kriterije koji govore o odnosu znanstvenog i stručnog teksta objavljenih radova i o broju autorskih araka kategoriziranog teksta. Nije jasno, naime, koje "odnose" i koji "broj autorskih araka" Ministarstvo znanosti smatra prihvatljivim te, posebice, da li se i pomoću kojih mehanizama provjerava opravdanost same kategorizacije. Teško je vjerovati da je riječ tek o kvantitativnom kriteriju ("što više araka to više novca"), jer onda bi čitav posao procjenjivanja kvalitete časopisa mogao obavljati i obični službenik ili službenica, a ne povjerenstvo sastavljeno od niza stručnjaka iz različitih znanstvenih područja. Što se tiče recenzentskog postupka i omjera prihvaćenih i odbijenih radova, također je teško donositi bilo koje procjene jer se radi o podacima dostupnim tek posebnim uredništvima i Povjerenstvu za izdavačku djelatnost Ministarstva znanosti. (Budući da su recenziranje i omjer prihvaćenih i odbijenih radova iznimno važni aspekti izdavanja bilo kojeg časopisa, ovoj ću se temi vratiti nešto kasnije.)

Postojanje međunarodne suradnje koja se procjenjuje na temelju sastava autora, popisa recenzenata, razmjene s međunarodnim časopisima i sastava uredništva.

Podaci o recenzentima i razmjeni s međunarodnim časopisima nisu nigdje vidljivi. No podatak o prebivalištu članova uredništva u većini je časopisa jasno naznačen ili se može lako rekonstruirati. U ovom je pogledu situacija sljedeća: *Filozofska istraživanja* i *Synthesis Philosophica* imaju isto uredništvo (bez savjeta) od 19 članova, od kojih je 14 iz Hrvatske te po jedan iz BiH, Australije, Slovenije, Sjedinjenih Država i Izraela. *Croatian Journal of Philosophy* ima 5 hrvatskih članova uredništva i 16 članova savjeta (3 iz Sjedinjenih Država, 3 iz Slovenije, 2 iz Hrvatske te po jedan iz Italije, Švedske, Mađarske, Brazila, Izraela i Hong Konga). *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* imaju 10 hrvatskih članova uredništva i 10 članova savjeta (7 iz Hrvatske, 3 iz Njemačke). *Prolegomena* ima 4 hrvatska člana uredništva te 14 članova savjeta (7 iz Hrvatske te po jedan iz BiH, Njemačke, Slovenije, Češke, Velike Britanije, Sjedinjenih Država i Hong Konga). Što se tiče međunarodne suradnje koja se odražava u sastavu autora, nakon prebrojavanja ukupnog broja radova (bez prikaza knjiga) po pojedinim časopisima (te radova stranih i domaćih autora) tijekom protekle tri godine, situacija je sljedeća:

	Ukupno radovi 2002–2004	Od toga radovi domaćih autora	Od toga radovi stranih autora	Udio radova stranih autora u %
<i>Filozofska istraživanja</i>	195	128	67	35%
<i>Synthesis Philosophica</i>	87	25	62	71%
<i>Croatian Journal of Philosophy</i>	61	4	57	93%
<i>Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine</i>	32	27	5	16%
<i>Prolegomena</i>	25	15	10	40%

Prema svemu sudeći, naš “najhrvatskiji” filozofski časopis su *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, na drugome su mjestu *Filozofska istraživanja*, na trećem *Prolegomena*, na četvrtom *Synthesis Philosophica*, dok je po broju radova domaćih autora “najmanje hrvatski” časopis *Croatian Journal of Philosophy*. Dakako, ponovno je pitanje koji omjer stranaca i nestranaca u hrvatskim filozofskim časopisima Ministarstvo znanosti preferira.

Uređivanje časopisa u skladu s “Uputama za uređivanje primarnih znanstvenih publikacija”.

“Upute za uređivanje primarnih znanstvenih publikacija” skup su naputaka za oblikovanje znanstvenih i stručnih časopisa koje Ministarstvo znanosti preuzima od Nacionalne i sveučilišne knjižnice, zahtijevajući od financiranih časopisa da ih poštuju. Uglavnom je riječ o elementima koje časopisi i u njima objavljeni članci moraju sadržavati da bi se kvalificirali za financijsku potporu. Pogledajmo o kojim se elementima radi – uz komentar.⁴

Podatak o sastavu uredništva i izdavačkog savjeta s podatkom o prebivalištu svakog člana.

U svim se časopisima, kao što se može i pretpostaviti, uredno navodi tko su članovi njihovih uredništava i izdavačkih savjeta. Međutim, “podatak o prebivalištu svakog člana” navode samo *Croatian Journal of Philosophy* i *Prolegomena*.

⁴ “Upute za uređivanje primarnih znanstvenih publikacija” odnosno “Upute za uređivanje znanstvenih i stručnih časopisa” (što je naslov koji se također mjestimice koristi, iako je riječ o istom dokumentu) izvorno je sastavio ISSN ured za Hrvatsku Nacionalne i sveučilišne knjižnice, a dostupne su na Internet stranici ovog ureda [www.nsk.hr] kao i na Internet stranici Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske [www.mzos.hr]. U razmatranju izostavljam najopćenitije naputke za koje je jasno da ih poštuju svi časopisi, primjerice: navođenje naslova časopisa, ISSN i UDK broja, godišta i brojeva, mjesta izdavanja i sl.

Podatak o nakladi.

Podatak se navodi samo u *Filozofskim istraživanjima* (1800 primjeraka). Ostali časopisi ne navode ovaj podatak. Inače, samo Ministarstvo znanosti (neovisno o "Uputama za uređivanje primarnih znanstvenih publikacija") kao jedan od kriterija za financiranje navodi "nakladu" časopisa, ali nije jasno (posebice za časopise koji izlaze samo na hrvatskom) kolika je naklada poželjna ili realna, odnosno kolika mora biti godišnja prodaja te naklade, kolika pretplata i razmjena za druge časopise i sl.

Podatak o sekundarnim izvorima koji referiraju članke objavljene u časopisu.

Budući da o ovome više govorim kasnije, ovdje tek spominjem da ovaj podatak navode svi časopisi, osim *Priloga za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, koji se uredno referira u *The Philosopher's Index*, iako se to nigdje u samom časopisu ne spominje.

Podatak o instituciji koja financijski pomaže izlaženje časopisa.

Sudeći prema podacima iz posljednjih brojeva objavljenih u 2004, situacija je sljedeća. *Filozofska istraživanja* primaju financijsku pomoć od Ministarstva znanosti i tehnologije Republike Hrvatske, Ministarstva kulture Republike Hrvatske i Gradskog ureda za kulturu Grada Zagreba. (Bilo bi kolegijalno podsjetiti urednike ovog časopisa da naziv "Ministarstvo znanosti i tehnologije", koji oni sustavno navode u *impressumu* još i danas, nije u upotrebi već više od godinu i pol dana te da pravilni naziv glasi "Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa".) *Synthesis Philosophica*, kao što je već spomenuto, ne prima nikakvu financijsku potporu (ili barem ne onakvu kakvu bi njen izdavač smatrao dostojnom spomena na svojim stranicama). *Croatian Journal of Philosophy* prima financijsku pomoć od Ministarstva kulture Republike Hrvatske te Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske (iako u posljednjem broju ovog časopisa objavljenom u 2004. možemo pronaći istu grešku u nazivu Ministarstva znanosti kao i u slučaju *Filozofskih istraživanja*). *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* primaju financijsku pomoć od Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, dok *Prolegomena* prima financijsku pomoć od Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa te Ministarstva kulture Republike Hrvatske.

Godina izdavanja treba se poklapati s kalendarskom godinom, a ako se razlikuju treba navesti obje godine.

Ako je za vjerovati podacima s korica naših časopisa tijekom protekle tri godine, kod svih se godina izdavanja poklapa s kalendarskom godinom – što bi zacijelo trebalo svjedočiti da svi izlaze redovito i bez kašnjenja.

Znanstveno-stručni časopis treba tiskati upute autorima o načinu pripreme članka za objavljivanje (detaljne upute potrebno je tiskati barem jednom godišnje).

Kriterij uredno ispunjavaju *Croatian Journal of Philosophy* i *Prolegomena*, donoseći (s obzirom na ostale časopise) relativno precizne upute autorima o pripremi članaka. Upute *Filozofskih istraživanja* i *Synthesis Philosophica* su prilično štire i općenitog karaktera – doduše, opsežnije upute nalaze se na Internet stranici izdavača ovih časopisa [www.hrfd.hr], ali ne i u samim časopisima (stvar dodatno komplicira to što se u samom časopisu nigdje ne navodi točna adresa ove Internet stranice). *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* ne donose nikakve upute.

Kazalo sveščića mora sadržavati ime(na) autora i naslove članaka, koje treba navesti na isti način kao i u zaglavlju, i početnu i završnu stranicu članka, dok u znanstveno-stručnim časopisima treba navesti i kategoriju svakog članka.

Svi časopisi uglavnom ispunjavaju ovaj kriterij, izuzme li se činjenicu da nijedan ne navodi kategoriju članaka u kazalu nego uz naslove članaka unutar svakog sveska. Od ove prakse odstupa samo *Croatian Journal of Philosophy*, u kojemu uz članke nema podatka o kategorizaciji, ali zato u *impressumu* stoji da časopis “objavljuje izvorne znanstvene radove iz područja filozofije”.

Podaci koji se navode uz svaki članak su: naslov, ime(na) autora, naziv i adresa ustanove u kojoj autor radi, datum primitka članka u uredništvo i datum prihvaćanja članka za tisak, ključne riječi na jeziku članka.

Naslov i imena autora navode svi časopisi. No u pogledu ispunjavanja ostalih kriterija ponovno nailazimo na razlike. Sve navedene uvjete ispunjava samo *Prolegomena*. *Filozofska istraživanja* i *Synthesis Philosophica* navode grad iz kojega potječu autori članaka, ali izostavljaju ustanovu autora, datume primitka i prihvaćanja članaka za tisak i ključne riječi. *Croatian Journal of Philosophy* navodi nazive ustanova autora, ali bez točnih adresa, a također izostavlja podatak o primitku-prihvaćanju i ključne riječi. *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* navode nazive ustanova i gradove porijekla autora, ali bez točnih adresa, ključnih riječi i podatka o prihvaćanju članaka za tisak (podatak o primanju se navodi).

Uz svaki kategorizirani članak objavljuje se sažetak koji, neovisno o jeziku članka, mora biti na hrvatskom jeziku i na jednom od svjetskih jezika (najčešće je to engleski).

Ovdje ponovno vlada raznolikost. *Filozofska istraživanja* ne donose sažetke na hrvatskom, već samo na nekom od svjetskih jezika. *Synthesis Philosophica* (ne izlazi na hrvatskom nego na više svjetskih jezika) donosi sažetke na jezicima članaka i još jednom svjetskom jeziku, ali ne i hrvatskom. *Croatian Journal of Philosophy*, budući da izlazi na engleskom, donosi sažetke na engleskom, ali ni na jednom drugom jeziku. *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* donose sažetke na hrvatskom i na nekom svjetskom jeziku. *Prolegomena* objavljuje članke na hrvatskom, engleskom ili njemačkom jeziku, objavljujući sažetke na jeziku članka uz redoviti drugi sažetak na engleskom jeziku (ukoliko je jezik članka engleski, drugi sažetak je na hrvatskom).

Međunarodno referiranje

Ministarstvo znanosti kao posebno važan kriterij ističe “redovito referiranje radova u relevantnim sekundarnim izvorima” odnosno “referiranje u relevantnim publikacijama koje izdaje Institute for Scientific Information” – zato mu ovdje posvećujem nešto više prostora. Recimo odmah: nijedan hrvatski filozofski časopis ne referira se u publikacijama koje izdaje Institute for Scientific Information, dakle ni u *Current Contents* (publikaciji koju se u nas nerijetko smatra najrelevantnijom). U pogledu referiranja u ostalim “relevantnim sekundarnim izvorima” situacija je bolja, ali i specifična za svaki časopis. U filozofski najpoznatijem sekundarnom izvoru, *The Philosopher's Index*, koji izdaje Philosopher's Information Center (SAD), referiraju se svi naši filozofski časopisi, što se može provjeriti pomoću Internet stranice Nacionalne i sveučilišne knjižnice [www.nsk.hr].⁵

Što se tiče drugih “relevantnih sekundarnih izvora”, jedan takav izvor zacijelo je belgijski *Répertoire bibliographique de la philosophie*. Od naših časopisa, samo *Croatian Journal of Philosophy*, *Filozofska istraživanja* i *Synthesis Philosophica* navode da se referiraju u *Répertoireu*. Na Internet stranici *Répertoirea* [www.rbif.ucl.ac.be] može se pristupiti samo *popisu* referiranih časopisa, ali upada u oči da se na tom popisu od hrvatskih časopisa nalazi samo *Synthesis Philosophica*, ali ne i *Filozofska istraživanja* i ne *Croatian Journal of Philosophy*. Moguće je da spomenuti popis nije ažuriran te da se *Filozofska istraživanja* i *Croatian Journal of Philosophy* zato ne nalaze na njemu. Međutim, treba uočiti i jasno istaknut podatak da *Répertoire* referira *isključivo* časopise koji objavljuju članke na nizozemskom, engleskom, francuskom, njemačkom, talijanskom, portugalskom, španjolskom ili katalonskom jeziku. Dakle, za *Croatian Journal of Philosophy* je doista moguće da se referira u *Répertoireu*, ali da se zbog neažuriranosti ove Internet stranice ne nalazi na odgovarajućem popisu.

Međutim, s *Filozofskim istraživanjima* su stvari složenije. *Filozofska istraživanja* izlaze isključivo na hrvatskom jeziku, tako da ih *Répertoire* po definiciji ne može referirati i nije jasno kako se *Filozofska istraživanja* tamo ipak uspijevaju referirati? Moglo bi se pomisliti da se *Filozofska istraživanja* referiraju u *Répertoireu* zato jer se u njemu referira *Synthesis Philosophica* (međunarodno izdanje *Filozofskih istraživanja*). No, kako je već spomenuto, sam izdavač ovih dvaju časopisa upozorava na njihove sadržajne i opsegovne razlike, tako da bi – možda – točniji podatak glasilo da se u *Répertoireu* referiraju samo oni članci iz *Filozofskih istraživanja* koji uđu u *Synthesis Philosophica*?

⁵ Iako ne spada u glavnu temu ove bilješke, zanimljivo je da u *The Philosopher's Index* za sve članke objavljene na hrvatskom i u hrvatskim časopisima stoji napomena da su napisani “in Serbo-Croatian”!

Specifičan je i slučaj časopisa *Prolegomena* u čijem posljednjem broju stoji da se, osim u *The Philosopher's Index*, referira i u *International Bibliography of Book Reviews of Scholarly Literature in the Humanities and Social Sciences* (IBR), zatim u *International Bibliography of Periodical Literature in the Humanities and Social Sciences* (IBZ), te u *Sociological Abstracts*. IBR i IBZ (baze podataka ranije poznate pod skupnim nazivom *Dietrich*) objavljuje njemački Saur Verlag za korporaciju Gale Thomson. Nažalost, na Internet stranici ove korporacije [www.gale.com] stoji samo podatak da ona objavljuje i (skupo) prodaje ove baze podataka, ali nije moguć pristup čak ni popisu referiranih časopisa. U nedostatku bolje provjere, dakle, možemo tek vjerovati podatku s korica *Prolegomena*. Što se tiče referiranja u *Sociological Abstracts*, ovu je bazu podataka moguće pretraživati na Internet stranici Nacionalne i sveučilišne knjižnice. No kada tamo u tražilicu upišemo "Prolegomena: Casopis za filozofiju" rezultat su tek tri priloga objavljena u časopisu *Prolegomena*, a čak se ni ovi ne pojavljuju u okviru baze *Sociological Abstracts* već u okviru baze *Linguistics and Language Behavior Abstracts*. No budući da i *Sociological Abstracts* i *Linguistics and Language Behavior Abstracts* objavljuje kuća Cambridge Scientific Abstracts (SAD), moguće je da je jedna baza podataka ažuriranija od druge ili da svi članci iz novoprihvaćenih časopisa još uvijek nisu uneseni u sve baze podataka (*Prolegomena* se u ovim bazama referira od drugog broja 2003).

Malo statistike i malo spekulacije

U nastavku donosim neke elementarne podatke o produktivnosti hrvatskih filozofskih časopisa od 2002. do 2004. Navedeno razdoblje uzimam zato jer je to razdoblje koegzistencije i financijske kompeticije ovih pet časopisa na hrvatskoj filozofskoj sceni te ih je stoga relativno lako uspoređivati. Tako sljedeća tablica donosi podatke o broju objavljenih znanstvenih članaka i prikaza knjiga po pojedinim časopisima. Prva brojka u kućici odnosi se na broj objavljenih znanstvenih članaka, dok se druga odnosi na broj objavljenih prikaza knjiga. Radi nekih kasnijih analiza, u tablici donosim iste podatke za dva ugledna svjetska filozofska časopisa: britanski *Mind* i njemački *Zeitschrift für philosophische Forschung*.⁶ Dakle, kada se izostave nekategorizirani prilozi (poput uredničkih uvoda, kratkih bilješki ili pisama) statistika je sljedeća:

⁶ Sadržaji ovih časopisa dostupni su na Internet adresama: *Mind* [mind.oupjournals.org], *Zeitschrift für philosophische Forschung* [www.klostermann.de/zeitsch/zphf_hmp.htm].

	2002.	2003.	2004.	Ukupno
<i>Filozofska istraživanja</i>	54 / 25	74 / 24	67 / 18	195 / 67
<i>Synthesis Philosophica</i>	27 / 4	23 / 3	37 / 5	87 / 12
<i>Croatian Journal of Philosophy</i>	19 / 10	17 / 7	25 / 7	61 / 24
<i>Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine</i>	10 / 3	13 / 4	9 / 4	32 / 11
<i>Prolegomena</i>	9 / 18	8 / 24	8 / 17	25 / 59
<i>Mind</i>	20 / 108	22 / 92	18 / 86	60 / 286
<i>Zeitschrift für philosophische Forschung</i>	28 / 21	30 / 20	25 / 19	83 / 60

Iz tablice je vidljivo da je u hrvatskim filozofskim časopisima tijekom protekle tri godine objavljeno ukupno 399 članaka i 173 prikaza knjiga. Štoviše, treba uočiti da čak dva naša filozofska časopisa imaju dva do tri puta veću godišnju produkciju od nekih najuglednijih svjetskih filozofskih časopisa poput *Mind* i *Zeitschrift für philosophische Forschung*. Kako objasniti ovo hrvatsko filozofsko čudo? Zacijelo nikako drukčije doli hipotezom (zaključkom na najbolje objašnjenje) da Hrvatska predstavlja moderni Platonopolis, kojim potajice, ali mudro i razborito, upravljaju filozofi-kraljevi, skrbeći se da njihovi podanici budu redovito informirani o događanjima na području kraljice svih znanosti.

No može li to doista biti tako? Jer, sami su filozofi odavno shvatili da utopijski projekti poput Platonopolisa nisu ostvarivi, dok usporedba s *Mind* i *Zeitschrift für philosophische Forschung* pobuđuje više skepse nego optimizma. Pitanje je, naime, kako jedna relativno mala zemlja poput Hrvatske, s još manjim godišnjim budžetom za znanost, uspijeva izdavati čak pet filozofskih časopisa od kojih neki objavljuju iznimno mnogo radova? Možda čitavu stvar, ipak, bolje objašnjava alternativna hipoteza – da se u Hrvatskoj nekritički objavljuje previše filozofskih radova (a možda i časopisa) koji odudaraju od onih stručnih standarda kakvi postoje u svijetu? Jer ako *Mind* i *Zeitschrift für philosophische Forschung*, koji njeguju najviše standarde filozofskog pisanja te primaju radove iz čitavog svijeta, godišnje objavljuju tek dvadesetak filozofskih radova, nije jasno kako toliki hrvatski filozofski časopisi uspijevaju imati sličnu ili čak mnogo veću godišnju produkciju?

Nešto je trulo u državi Danskoj

Dakako, neki bi prigovorili da usporedba s *Mind* i *Zeitschrift für philosophische Forschung* nije na mjestu, jer Velika Britanija i Njemačka imaju mnogo drugih kvalitetnih filozofskih časopisa koji, u cjelini gledano, objav-

ljaju također vrlo mnogo kvalitetnih filozofskih radova. Prigovor bi možda bio na mjestu, a možda i ne bi. No radi čiste savjesti možda je bolje usporediti godišnji broj filozofskih radova objavljenih u hrvatskim časopisima s godišnjim brojem filozofskih radova objavljenih u nekoj relativno sličnoj europskoj zemlji. Jedna takva zemlja mogla bi biti Danska.

U Danskoj, ravnamo li se prema podacima iz *The Philosopher's Index*, izlaze tri filozofska časopisa,⁷ a sudeći prema njihovim sadržajima lako dostupnim na Internetu, u Danskoj se godišnje objavi oko 40–50 članaka. U usporedbi s hrvatskom godišnjom produkcijom, Danci bi se trebali ozbiljno zabrinuti nad filozofskim usudom vlastite nacije, jer primjerice, već godišnja produkcija *Filozofskih istraživanja* (oko 65 članaka godišnje) osjetno premašuje godišnju produkciju cjelokupne danske filozofske zajednice. Pribrojimo li ovome još produkciju ostalih hrvatskih časopisa, slijedi da su Hrvati mnogostruko filozofičniji narod od Danaca i da ćemo se uskoro morati jako truditi da spriječimo odljev naših filozofskih mozgova u Dansku i ostale mi-saono zakrčljale zemlje.

Prihvaćeno-odbijeno uz još malo spekulacije

Dakako, posljednja je interpretacija optimistična, ali ipak nerealna. Ono što izaziva brigu je sljedeće pitanje: kako je u jednoj maloj filozofskoj zajednici poput one hrvatske moguće objavljivati toliko članaka godišnje i istovremeno poštivati što strože kriterije struke? Jer, treba imati na umu da se u gornjoj tablici navodi samo broj *objavljenih* članaka u pojedinim časopisima, ali ne i broj *odbijenih* članaka. Budući da nijedan domaći časopis – za razliku od uglednih svjetskih časopisa kao što su *Mind* ili *Ethics* – ne donosi podatke o broju odbijenih članaka, taj podatak možemo tek pokušati rekonstruirati koristeći se nekim pokazateljima iz svjetske prakse. Poznato je, naime, da ugledni svjetski časopisi iz humanističkih znanosti prosječno odbijaju oko 75% zaprimljenih članaka, dok je prosjek odbijanja u prirodnim znanostima znatno niži.⁸ Radi lakšeg računanja i u duhu jednog benevolentnijeg i za hrvatske prilike realističnijeg pristupa, pretpostavimo da je stopa odbijanja u hrvatskim filozofskim časopisima 50%. Što to znači za pojedine hrvatske filozofske časopise?

Primjerice, ako se u *Filozofskim istraživanjima* godišnje objavi oko 65 članaka, onda možemo pretpostaviti da se godišnje primi barem 130 čla-

⁷ Riječ je o sljedećim časopisima: *SATS – Nordic Journal of Philosophy*, koji izlazi dva puta godišnje, *Danish Yearbook of Philosophy* koji izlazi jednom godišnje, te *Kierkegaardiana* koji također izlazi jednom godišnje. Izostavljam časopis *Kierkegaard Studies* zato jer je riječ o međunarodnom časopisu koji *de facto* ne izlazi u Danskoj već u njemačkoj izdavačkoj kući Walter de Gruyter. Internet adrese svih navedenih časopisa, na kojima se nalaze i sadržaji pojedinih brojeva, dostupne su preko stranice *The Philosopher's Index* [www.philinfo.org].

⁸ Ovaj se podatak može naći u knjizi Vlatka Silobrčića, *Kako sastaviti, objaviti i ocijeniti znanstveno djelo* (Medicinska naklada, Zagreb 1998, str. 116) te u knjizi Srdana Lelasa, *Promišljanje znanosti* (Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb 1990, str. 222).

naka. No svaki članak mora proći anonimno recenziranje i dobiti minimalno dvije kompetentne recenzije. S koliko recenzenata treba godišnje raspolažati da bi se učinkovito i brzo procijenilo 130 članaka? Teško je reći, jer neki recenzenti vjerojatno procjenjuju i po više članaka. No da bi 130 zaprimljenih članaka dobilo pošten recenzentski postupak (2 recenzije po članku) zacijelo treba raspolažati s barem stotinu kompetentnih recenzenata koji imaju volje i vremena baviti se tim poslom. Naravno, problem je što u Hrvatskoj postoje samo 92 osobe koje imaju doktorat iz filozofije⁹ (koje se obično, iako naravno ne i isključivo, smatra najpozvanijim procjeniteljima tuđih filozofskih radova) tako da uredništvu *Filozofskih istraživanja* treba iskreno čestitati što uspijevaju redovito izdavati časopis koji vrvi najraznovrsnijim radovima s određenom znanstvenom kategorizacijom.

S vjerojatno manjim problemima suočava se uredništvo *Croatian Journal of Philosophy*. U ovome se časopisu godišnje u prosjeku objavi 20 članaka, tako da možemo pretpostaviti da se primi oko 40 članaka. Budući da je riječ o manjoj produkciji, zacijelo je lakše pronaći kompetentne recenzente, a kako časopis izlazi na engleskom jeziku, uredništvo može za recenziranje angažirati i inozemne filozofe. Isto, dakako, vrijedi i za *Synthesis Philosophica. Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* i *Prolegomena* imaju još manju godišnju produkciju, u prosjeku desetak članaka. Za primljenih dvadesetak članaka, dakle, zacijelo nije preteško pronaći kompetentne recenzente, tim više što *Prolegomena* objavljuje članke na hrvatskom, engleskom ili njemačkom jeziku, što krug potencijalnih recenzenata čini mnogo širim od kruga domaćih filozofskih stručnjaka.

Također je pitanje trajanja samog recenzentskog postupka u pojedinim hrvatskim časopisima. Naime, s obzirom na činjenicu da neki naši časopisi objavljuju iznimno mnogo radova godišnje, dok su neki relativno nedavno pokrenuti, može se zaključiti kako recenzentski postupak – od primanja rada i pronalaženja kompetentnih i raspoloživih recenzenata, preko recenziranja i nerijetko višekratnog posredovanja uredništva između autora i recenzenata, do korigiranja rukopisa od strane autora, ponovne predaje i uredničke kontrole usklađenosti rukopisa s recenzentskim opaskama – u našim časopisima traje prilično kratko. Stoga se također postavlja pitanje: njeguju li svi hrvatski filozofski časopisi recenzentske i uređivačke standarde kakvi postoje u uglednim svjetskim filozofskim časopisima, u kojima samo recenziranje u prosjeku traje 3–4 mjeseca, dok autori od predaje rukopisa do njihova eventualnog objavljivanja ponekad moraju čekati i više od godinu dana?

Štoviše, osim što je procedura objavljivanja u mnogim inozemnim časopisima vrlo duga i često od autora zahtijeva dosta dodatnog intelektualnog napora osim onog potrebnog za pisanje samog članka, neki ugledni časopisi

⁹ Podatak preuzet iz: Tvrtko Jolić, "Tko to tamo filozofira? Produktivnost hrvatskih filozofa (1993–2003)", *Prolegomena* 2, 2004, str. 236.

autorima naplaćuju troškove uredničke i recenzentske obrade njihovih članaka. Primjerice, časopis *Philosophy of Science* [journal.philsci.org] predaju rukopisa za moguće objavljivanje naplaćuje 25 dolara (iznimka su članovi Philosophy of Science Association za koje je predaja rukopisa besplatna). To sasvim sigurno radikalno odudara od prakse koju se – koliko mi je poznato – u ranijim vremenima njegovalo u Hrvatskoj, naime da se autorima isplaćuju veći ili manji honorari za objavljene članke. Bilo bi zanimljivo vidjeti da li bi uvođenje prakse naplaćivanja predaje rukopisa dovelo do ikakve promjene u hrvatskim filozofskim časopisima – bilo u kvanteti bilo u kvaliteti objavljenih radova.

Zaključna razmišljanja

To bi bili neki osnovni podaci i neke općenite spekulacije o trenutnom stanju stvari u jednom dijelu hrvatske filozofske periodike. Dakako, mnoga su pitanja ovdje ostala nedotaknuta, primjerice: Koliko su kriteriji Ministarstva znanosti “rastezljivi”, odnosno koje kriterije (što se očito događa) časopisi donekle smiju, a koje nikako ne smiju zanemarivati? Je li opravdano donositi jedinstvene kriterije za časopise iz prirodnih i humanističkih znanosti te, posebice, je li *Current Contents*, kao indeksna publikacija koja je vrlo relevantna za časopise iz prirodnih znanosti, jednako relevantna i otvorena za filozofske časopise (naime, mnogi ugledni svjetski filozofski časopisi uopće nisu zavedeni u *Current Contents*)?¹⁰ Zašto u Hrvatskoj ima toliko mnogo filozofskih časopisa? Je li to zato jer su kriteriji Ministarstva znanosti preniski, ili zato jer među hrvatskim filozofima postoje nepremostivi znanstveni i neznanstveni sukobi, ili možda zato jer su Hrvati doista iznimno filozofičan narod? Što bi Ministarstvo učinilo kada bi se pojavilo pet novih filozofskih časopisa zahtijevajući potporu sličnu onoj koju imaju postojeći časopisi? Odobriло njihovo financiranje uz već postojeće časopise? Odbilo njihovo financiranje i nastavilo financirati samo postojeće časopise, ravnajući se možda načelom primogeniture? Ili bi možda vrlo strogo ispitalo koji časopisi i u kojoj mjeri ispunjavaju postojeće kriterije? Možda bi u takvoj situaciji netko na koncu postavio i pitanje: je li uopće moguće, na temelju

¹⁰ U vrijeme dovršavanja ovog komentara (konac travnja 2005) Povjerenstvo za izdavaštvo Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa objavilo je na Internetu “popis relevantnih bibliografskih baza podataka koje preporuča hrvatskim znanstvenim i znanstveno-stručnim časopisima i koje će uzimati u obzir u procjeni za potporu”. Iako se na ovom popisu na prvome mjestu i dalje navode multidisciplinarnе baze podataka koje objavljuje Institute for Scientific Information (prije svega *Current Contents*), ovaj je uvjet za filozofske časopise ipak donekle ublažen navođenjem specijaliziranih bibliografskih baza podataka *The Philosopher's Index* i *Index Philosophicus*. Ipak, pitanje je koliko je *The Philosopher's Index* doista relevantna baza podataka za bilo koje kvalitativne procjene, budući da u nju ulaze gotovo svi svjetski filozofski časopisi koji njenom izdavaču (Philosopher's Information Center) redovito šalju svoja nova izdanja, tako da se u njoj čak može naći čak nekoliko časopisa koje objavljuju studenti poslijediplomskih studija.

postojećih kriterija, ustanoviti koji su časopisi doista kvalitetniji odnosno koji časopisi i u kojoj mjeri doista zaslužuju financijsku potporu?

Što se pak tiče dvaju uvodno postavljenih pitanja, nadam se da sam odgovoru na njih pridonio barem time što sam na jednome mjestu sabrao neke relevantne podatke. No budući da je ova bilješka već postala preduga, slobodan sam donijeti još samo jedan spekulativni, ali optimistični zaključak: Sudeći prema brojnosti i intenzitetu rada naših filozofskih časopisa, uz sportske kladionice, trgovačke lance i kreditno bankarstvo, filozofska periodika predstavlja djelatnost koja se u Hrvatskoj nalazi u snažnom usponu. Stoga se valja nadati da će nadležna državna tijela i dalje intenzivno i promišljeno skrbiti o njezinu razvoju. Štoviše, s obzirom na već sada zavidnu produktivnost pojedinih časopisa, vjerujem da je krajnje vrijeme da se za njihove urednike uvede i beneficirani radni staž. Što drugo?

Tomislav Bracanović
Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu
Ulica grada Vukovara 68, HR-10000 Zagreb
tomislav.bracanovic@hrstud.hr